

Міністерство освіти та науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
кафедра політології

Доцяк Ігор Іванович

ПОЛІТИКА І ЕКОНОМІКА

Навчально-методичний посібник для студентів.
Напрямок підготовки 052 «Політологія»

м. Івано-Франківськ

2018

УДК 327
ББК 66.4

Доцяк І.І. Політика і економіка: *Навчально-методичний посібник для студентів. Напрямок підготовки 052 «Політологія».* Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. – 36 с.

Рецензенти:

Денисенко В.М. - доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії політичної науки Львівського національного університету імені Івана Франка,

Москалюк М.Ф.- кандидат політичних наук, доцент кафедри політології.

Рекомендовано до друку Вченою радою Факультету історії, політології і міжнародних відносин ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол №1 від 29 серпня 2018 р.)

© Ігор Доцяк, 2018
© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018
© Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2018

«Політика і економіка» входить до навчальної програми на пряму підготовки 052 «Політологія» і вивчається на четвертому курсі протягом VII семестру. Він базується на одержаних знаннях стосовно політичної та економічної сфер суспільства за попередній період навчання студентів, проте дещо по новому розглядає існування цих сфер.

Мета курсу - узагальнивши набуті знання, дослідити взаємозв'язок економічної та політичної сфер суспільства, виділити концептуальні підходи щодо їх співвідношення, проаналізувати економічну політику як складову частину державної політики, розглянути вплив глобалізаційних процесів на політико-економічну взаємодію, виділити економічні детермінанти в політичній діяльності.

Завдання:

- Проаналізувати особливості взаємозв'язку та взаємозалежності політики й економіки в контексті історичного розвитку.
- Вивчити сучасні концепції державного регулювання економіки.
- Дослідити ринкові трансформації сучасної України системі суспільно-політичних перетворень та оцінити їх ефективність.
- Узагальнити економічні доктрини основних політико-ідеологічних концепцій.
- Виділити економічні (непрямі) та адміністративні (прямі) методи державного регулювання економіки.
- Визначити економічні детермінанти поведінки суб'єктів політики.
- Встановити основні теоретико-методологічні підходи до типологізації політико – економічних систем та критерії їх ефективності.
- Проаналізувати теоретичні та практичні аспекти глобалізаційного впливу на розвиток політики та економіки на національному рівні.
- Дослідити взаємозалежність політичних режимів, форм державного правління та економічного розвитку держави.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- специфіку та характер взаємодії політичної та економічної сфер;
- історично зумовлені концепції та підходи політико-економічної взаємодії;
- суть, концепції та стратегії економічної політики держави;
- характер реалізації прямих (адміністративних) та непрямих (економічних) методів державного регулювання економіки;
- економічні доктрини основних ідеологічних концепцій;
- методологічні підходи до класифікації політико-економічних систем;
- роль економічних детермінант в політичній поведінці політичних агентів.
- особливості глобалізаційних впливів на політико-економічну взаємодію;

вміти:

- аналізувати специфіку політичної та економічної сфер та характер їх взаємовпливу та взаємозалежності;
- виділяти особливості основних концептуальних підходів щодо співвідношення політики та економіки;
- характеризувати стратегії економічної політики держави;
- розмежовувати економічні (непрямі) та адміністративні (прямі) методи державного регулювання економіки;
- аналізувати економічні аспекти партійних програм та ідеологічних доктрин;
- систематизувати особливості глобалізаційних впливів на політико-економічну взаємодію;
- виокремлювати економічні детермінанти політичної поведінки.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Тема 1. Політика і економіка: сутність та взаємозв'язок.

Суспільство та його основні підсистеми: економічна, політична, соціальна та культурна. Особливість політичної та економічної сфер, їх функціонування на рівні інститутів, відносин та цілей. Влада і власність як центральні категорії політико-економічних відносин. Проблема пріоритетності окремої сфери та обмеженість моністичного розуміння проблеми. Дифузія категоріального апарату і розвиток знань на перетині політики й економіки. Система наукових дисциплін, що вивчають економічну сферу: економічна теорія; позитивна й нормативна економіка; економічна політика; політична сфера суспільства та її вплив на розвиток економіки.

Тема 2. Концептуальні засади щодо співвідношення політики та економіки в історії суспільно-політичної думки.

Економіка і політика як сфери суспільної взаємодії. Розвиток концепцій взаємодії політики та економіки в історії суспільнополітичної думки. Платон і Аристотель про матеріальні потреби як такі, що спонукають до політичного об'єднання. Середньовічний релігійний провіденціалізм в розумінні політичних та економічних процесів. Н.Макіавеллі про пріоритет економічного інтересу у прийнятті політичних рішень. Економічний прагматизм епохи Нового часу, Т.Гоббс та Дж.Локк. Класична школа політекономії про «економічну людину» та концепцію «невидимої руки». Соціалісти – утопісти про моральне удосконалення людини як умову економічного та політичного розвитку. Економічний детермінізм ідеології марксизму. Критика марксизму К.Попером. Р.Даль про проблему рівності та свободи в демократичному суспільстві. Р.Дарендорф про рівність можливостей як основний критерій ефективності суспільного розвитку.

Тема 3. Теоретико-методологічні підходи до типологізації політико-економічних систем

Марксистська концепція суспільно-економічних формацій в контексті економічного детермінізму. Вклад К.Маркса в аналіз капіталістичної системи господарювання. Цивілізаційний підхід до аналізу політико-економічних систем. Е.Тоффлер, «третя хвиля» та концепція інформаційного суспільства. «Компютопія» Й.Масуди. Типологізація економічних систем за Б.Гаврилишином: вільне підприємництво, узгоджене вільне підприємництво, адміністративно-командна система, розподільчий соціалізм, ринковий соціалізм. Проблеми визначення критеріїв ефективності функціонування політико-економічних систем.

Тема 4. Економічні доктрини основних політико-ідеологічних концепцій.

Суть політичних ідеологій, їх типи та функції в політичній системі. Економічна складова політико-ідеологічних концепцій. Ліберальна ідеологія про базові основи функціонування ринкової економіки. Економічна роль держави в доктрині лібералізму. Особливості неоліберальних підходів. Консервативна модель функціонування політико-економічних систем. Теорія і практика економічної моделі марксизму. Соціал-демократична концепція ефективної політико-економічної системи. Націоналістична ідеологія про роль держави в економіці та принципи організації суспільних відносин. Економічні концепції в передвиборчих програмах українських парламентських політичних партій. Еволюція економічних доктрин політичних ідеологій в умовах глобалізації.

Тема 5. Економічна політика: суть, завдання та стратегії.

Сутність, принципи і складові економічної політики; форми економічної політики; юридичні закони та економічні програми; цілі та інструменти економічної політики; Концепції економічної політики. "теорія порядку" "Окейна; економетрична модель Яна Тінбергена; теорія Роберта Лукаса; теорія суспільного вибору в економічній політиці; поняття політичної ренти (Ганна Крюгер) ; система економічних інтересів суспільства та проблема їх врівноваження; Зростання ролі інституціональних факторів економічного розвитку; інституціональні засади перехідної економіки; економічна політика України

Тема 6. Державне регулювання економіки.

Поняття державного регулювання економіки; розвиток державного регулювання економіки в XIX - XX ст.; економічний лібералізм та економічний дирижізм; неокейнсіанська модель державного регулювання економіки; "економіка пропозицій"; монетаризм; форми державного регулювання економіки; інструменти державного регулювання економіки;

методи прямого й непрямого впливу; ліцензування, квотування, фінансове регулювання; державне регулювання економіки в Україні. Поняття фіскальної політики, її форми; автоматична і дискреційна фіскальна політика; структура фінансової системи; бюджет; податки та їх регулююча роль; дефіцит державного бюджету та шляхи його подолання; профіцит бюджету та особливості його виникнення; ефективність фіскальної політики; проблеми реформування фінансової політики України в умовах децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування; роль Центрального (емісійного) банку в грошово-кредитному регулюванні та його форми.

Тема 7. Економічні детермінанти політичної поведінки

Марксистська концепція політичної поведінки соціуму. Критика економічного детермінізму М.Вебером. Теорія «раціонального вибору» Ентоні Даунса. Взаємозв'язок економічних детермінант із політико-ідеологічними, соціальними, демографічними та психологічними чинниками. Економічні інтереси. Усвідомлення економічного інтересу як засіб взаємодії між політикою і економікою. Зв'язок економічних та політичних інтересів. Економічні детермінанти виборчої поведінки. Зв'язок політичної мережевої діяльності з економічними та кваліфікаційними ресурсами.

Тема 8. Політика та економіка в контексті глобалізаційних викликів

Глобалізація як процес всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації. Наслідки глобалізації: світовий поділ праці, міграція капіталу в масштабах всієї планети. людських і виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних і технологічних процесів, а також зближення і злиття культур різних країн. Глобалізація політичних ринків через розширення кола економічних суб'єктів, на запити яких змушені реагувати як національні уряди, так і міжнародні організації. Амбівалентність глобалізації. Переваги, ризики та загрози глобалізації. Е.Гіденс про «нестримний світ». Концепція плинної модерності З.Баумана. Протиріччя глобалізації: між національно-державними кордонами та безмежністю ринків, державним регулюванням економіки та всеохоплюючим впливом транснаціональних монополій, посиленням соціально-економічного відставання від найрозвинутіших країн всієї решти світу.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь го	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с. р.		л	п	ла б	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1 Теоретико-методологічні та ідеологічні підходи до аналізу політико-економічної взаємодії												
Тема 1. Політика і економіка : сутність та взаємозв'язок	10	2	2	0	0	6	10	2	0	0	0	8
Тема 2. Концептуальні засади щодо співвідношення політики та економіки в історії суспільно-політичної думки	12	2	2	0	0	8	12	2	2	0	0	10
Тема 3. Економічні доктрини основних політико-ідеологічних концепцій.	10	2	2	0	0	6	8	0	0	0	0	8
Тема 4. Типологізація політико-економічних систем та критерії їх ефективності	10	2	2	0	0	6	8	0	0	0	0	10
Разом за змістовим модулем 1	42	8	8	0	0	26	38	4	2	0	0	36
Змістовий модуль 2. Державне регулювання економіки та економічні детермінанти на глобальному та індивідуальному рівнях.												
Тема 1. Економічна політика: суть, завдання та стратегії	10	2	2	0	0	6	12	2	0	0	0	10
Тема 2. Державне регулювання економіки	16	2	4	0	0	10	10	2	2	0	0	10
Тема 3. Економічні детермінанти поведінки суб'єктів політики	12	2	2	0	0	8	8	0	0	0	0	8
Тема 4. Політика та економіка в контексті	10	2	2	0	0	6	11	2	2	0	0	10

глобалізаційних викликів												
Разом за змістовим модулем 2	48	8	10	0	0	30	43	6	4	0	0	38
Усього годин	90	16	14	0	0	56	81	10	6	0	0	74

5. Теми семінарських занять

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Політика і економіка: взаємозв'язок та взаємообумовленість	2
2	Концептуальні засади щодо співвідношення політики та економіки в історії суспільно-політичної думки	4
3.	Економічна політика: суть, завдання та стратегії	2
4	Економічні доктрини основних політико-ідеологічних концепцій	2
5	Типологізація політико-економічних систем та критерії їх ефективності	2
6	Державне регулювання економіки	2
7	Економічні детермінанти політичної поведінки	2
8	Політика та економіка в контексті глобалізаційних викликів	2
	Разом	18

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Концептуальні засади щодо співвідношення політики та економіки в історії суспільно-політичної думки	2
2	Державне регулювання економіки	4
3.	Політика та економіка в контексті глобалізаційних викликів	2
	Разом	6

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Політика і економіка: взаємозв'язок і взаємообумовленість	6	8
2	Концептуальні засади щодо співвідношення політики та економіки в історії суспільно-політичної думки	8	10
3	Економічні доктрини основних політико-ідеологічних концепцій.	6	8
4	Типологізація політико-економічних систем та критерії їх ефективності	6	10
5	Економічна політика: суть, завдання та стратегії	6	10
6	Державне регулювання економіки	10	10
7	Економічні детермінанти політичної поведінки	8	8
8	Політика та економіка в контексті глобалізаційних викликів	6	10
	Разом	56	74

Плани семінарських занять

Тема № 1. Політика і економіка: взаємозв'язок та взаємообумовленість

1. Суть та особливості функціонування політичної сфери суспільства.
2. Економічні основи суспільного розвитку.
3. Система взаємодії та взаємообумовленості політики та економіки в глобалізованому світі.

Теми есе

1. *Політика і економіка: спільне та відмінне.*
2. *Економічні підходи до аналізу політичного життя.*
3. *Концепція політичного ринку в політичному маркетингу.*

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні підсистеми суспільства.
2. Які особливості політичної та економічної сфер та їх функціонування на рівні інститутів, відносин та цілей.
3. Чому влада і власність є центральними категоріями політико-економічних відносин.

1. *Веймер Д. Аналіз політики: концепції і практики / Д. Веймер, Е. Вайнінг //пер. з англ. наук ред. О. Кілієвич. — К. : Вид-во Основи, 2000. — 654 с.*
2. *Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б.Гаврилишин; упоряд.В.Рубцов. – Вид. 3-тє допов.- К.: ПУЛЬСАРИ, 2009.*
3. *Гіденс, Ентоні Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс, – К.: Альтерпрес, 2004.- 100 с. .*
4. *Глобальные трансформации: политика, экономика, культура [Текст]; пер. с англ. / Д. Хелд,Д. Гольдблатт, Э. Макгрю, Дж. Перратон. – М.: Праксис, 2004. – 576 с*
5. *Коновалов В.Н. Экономика и политика. /В.Н.Коновалов – Ростов н/Д.: Изд-во Рост. Ун-та, 1995. – 208 с.*
6. *Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред..І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 789 с.*

7. Ласло Эрвин. Век бифуркации. Постигание изменяющегося мира [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://scilance.com/library/book/8618>
8. Стулова І.М. Принципи економічного підходу до вивчення політики // Людина і політика. – 2001. – № 6. – С. 58-63.

Тема № 2 Концептуальні засади щодо співвідношення політики та економіки в історії суспільно-політичної думки.

1. Епоха Нового часу: суттєва зміна підходів щодо взаємозв'язку політики та економіки (Дж.Локк, Т.Гоббс, Ш.Монтескє).
2. Класична школа політекономії про політико-економічні відносини.
3. Економічні ідеї представників утопічного соціалізму.
4. Плюралізм сучасних підходів щодо взаємодії політики та економіки. К.Поппер, П.Сорокін, Р.Дарендорф.

Теми есе

1. *Політична думка Античності та Середньовіччя про взаємозв'язок політики та економіки.*
2. *Суспільно-політична думка епохи Відродження про економічну основу суспільства.*
3. *Марксистська теорія та практика політико-економічних відносин.*

Питання для самоконтролю

1. Як розвивається концепція взаємодії політики та економіки в історії суспільно-політичної думки.
2. Охарактеризуйте підходи Платона та Аристотеля щодо ролі матеріальних потреб у політичних відносинах.
3. Концепція середньовічного релігійного провіденціалізму щодо політичних та економічних процесів.
4. В чому позиція Н.Макіавеллі щодо ролі економічного інтересу у прийнятті політичних рішень.

1. *Дарендорф, Ральф У* пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ ст./ Пер. з нім. А.Орган. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
2. *Економічна політика: Навч. посіб. / О.О.Беляєв (кер. кол.авт.), А.С.Бєбєло, М.І.Дибє та ін.* – К.: КНЕУ, 2006.
3. *Економічна політика : Навч. посібник / І.В.Буян, П.Д. Гуменюк та ін.*Тернопіль: ТАНГ, 1997.
4. *Кейнс Дж.* Общая теория занятости, процентов и денег. — М., 1987.
5. *Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред..І. Макліна, А.Макмілана.* – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
6. *Кирилюк Ф.М.* Новітня політологія: навч пос. – К.: Центр учбової літератури, 2009.
7. *Ковальчук В.* Загальна теорія економіки. - Тернопіль, 1998.
8. *Коновалов В.Н.* Экономика и политика. – Ростов н/Д.: Изд-во Рост. Ун-та, 1995.
9. *Розанвалон, П'єр* Утопічний соціалізм. Історія ідеї ринку / Пер. з фр. Є. Марічева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
10. *Сириця Т.* Коцептуальні підходи до аналізу взаємозв'язку політики й економіки. // Вісник Київського національного університету. Серія::Філософія.Політологія. № 70-73,- 2004.,- С.108-112.

Тема № 3. Економічні доктрини основних політико-ідеологічних концепцій

1. Економічні доктрини лібералізму та неолібералізму
2. Економічна концепція консерватизму.
3. Соціал-демократична модель функціонування економіки.
4. Економічна доктрина націоналізму

Теми есе

1. *Модель економічного розвитку в ідеології українського націоналізму*
2. *Економічні доктрини українських націонал-демократичних партій.*
3. *Еволюція комуністичної доктрини щодо економічного розвитку суспільства.*

Питання для самоконтролю

1. В чому особливість економічної доктрини лібералізму?
2. Які основи світоглядної кризи марксизму в економічній сфері?
3. В чому особливість економічної доктрини націоналізму?
4. Охарактеризуйте економічну концепцію соціал-демократії.

1. *Гаврилишин Б.* До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б.Гаврилишин; упоряд.В.Рубцов. – Вид. 3-тє допов.- К.: ПУЛЬСАРИ, 2009.
2. *Кирилюк Ф.М.* Новітня політологія: навч пос. – К.: Центр учбової літератури, 2009.
3. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред.І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
4. *Ойкен В.* Основные принципы экономической политики. – М.: Прогресс, 1995.
5. *Олсон, Менкур* Влада і процвітання. Подолання комуністичних і капіталістичних диктатур /Пер. з англ.А.Іщенко. – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2007.
6. Основи економічних теорій/ За ред. І. Мочерного. — К., 2002.
7. *Сажина М.А.* Научные основы экономической политики государства: Учеб.пособие. – М.: НОРМА, 2001.
8. *Скрипник А.* Державне регулювання економіки. - К., 2002.

Тема № 4. Теоретико-методологічні підходи до типологізації політико-економічних систем

1. Технократична теорія Т.Веблена і Дж. Гелбрейта.
2. Індустріальне суспільство Д.Белла.
3. «Третя хвиля» Е.Тоффлера.
4. Концепція «інформаційного суспільства» Й.Масуди та М.Кастельса.
5. Типологізація політико-економічних систем Б.Гаврилишина.

Теми есе:

1. *Основні критерії ефективності політико-економічних систем.*
2. *Які перспективи розвитку сучасної української політико-економічної системи*
3. *Вплив інформаційних технологій на політико-екномічний розвиток.*

Питання для самоконтролю

1. Чим визначається особлива роль інформації в сучасному суспільстві?
2. Які хвилі передують «третій хвилі» за Е.Тоффлером?
3. Як ви розумієте суспільство «компютопії» Й.Масуди?

1. *Гаврилишин Б.* До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б.Гаврилишин; упоряд. В.Рубцов. – Вид. 3-тє допов.- К.: ПУЛЬСАРИ, 2009.
2. *Кирилюк Ф.М.* Новітня політологія: навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2009.
3. *Короткий оксфордський політологічний словник* / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
4. *Лазоренко О.В., Лазоренко О.О.* Теорія політології. Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1996.
5. *Масуда Й.* Компютопія // Філософська і соціологічна думка. – 1993. - №6.
6. *Тоффлер, Елвін* Третя хвиля / Пер. з англ. А.Євса. – К.: Вид.дім. «Всесвіт», 2000.

Тема 5. Економічна політика: суть, завдання та стратегії.

1. Суть економічної політики.
2. Цілі та інструменти економічної політики.
3. Стратегії економічної політики.
4. Економічна політика в Україні: проблеми та перспективи.

Темі есе:

1. *Теорія економічних порядків В.Ойкена.*
2. *Політичний діловий цикл. Теорія Нордхауса.*

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає взаємовиключність цілей економічної політики ?
 2. Охарактеризуйте концепцію теорії економічних порядків У.Окейна.
 3. В чому складність врівноваження системи економічних інтересів суспільства?
 4. Як можна лхарактеризувати економічну політику в сучасній Україні?
1. Государственное регулирование рыночной экономики / Под. ред. И.И.Столярова.- М.: Дело, 2001.
 2. Економічна політика: Навч. посіб. / О.О.Беляєв (кер. кол.авт.), А.С.Бєбєло, М.І.Дибє та ін. – К.: КНЕУ, 2006.
 3. Економічна політика :Навч. посібник / І.В.Буян, П.Д. Гуменюк та ін.Тернопіль: ТАНГ, 1997.

4. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процентов и денег. — М., 1987.
5. Ковальчук В. Загальна теорія економіки. - Тернопіль, 1998.
6. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
7. Макконел К., Брю С. Экономикс. -М.,1992.
8. Ойкен В. Основные принципы экономической политики. – М.: Прогресс, 1995.
9. Основи економічних теорій/ За ред. І. Мочерного. — К., 2002.

Тема 6. Державне регулювання економіки

1. Необхідність і межі державного регулювання економіки.
2. Адміністративні (прямі) методи державного регулювання економіки.
3. Економічні (непрямі) методи державного регулювання економіки
4. Державне регулювання економіки в Україні: суть та особливості

Темі есе:

1. Кейнсіанська модель державного регулювання економіки.
2. Державне регулювання в країнах з перехідною економікою.
3. Суть, завдання та види грошової реформи.
4. Проблеми реформування податкової системи в Україні.
5. Еволюція бюджетної системи України .

Питання для самоконтролю

1. В чому суть кейнсіанської моделі державного регулювання економіки?
2. Чим визначаються межі державного регулювання?
3. В чому переваги та недоліки адміністративних методів державного регулювання?
4. Яка роль НБУ в системі регулювання економічних процесів?

1. Економічна політика: Навч. посіб. / О.О.Беляєв (кер. кол.авт.), А..С.Бєбєло, М.І.Дибє та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 288 с.
2. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процентов и денег / Джорж М.Кейнс

— М., 1987. – 320 с.

3. Коновалов В.Н. Экономика и политика. /В.Н.Коновалов – Ростов н/Д.: Изд-во Рост. Ун-та, 1995. – 208 с.

4. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 789 с.

5. Макконел К., Брю С. Экономикс. -М.,1992.

6. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку / Френсіс Фукуяма /Пер. з англ. В.Дмитрука - Львів: Кальварія, 2005. – 380 с.

7. Шумпетер Й. А. Капіталізм, соціалізм і демократія / Й. А. Шумпетер. —М. : Экономика, 1995. — 540 с.

Тема 7. Економічні детермінанти політичної поведінки

1. Марксистська концепція політичної поведінки.
2. Теорія раціонального вибору Е.Даунса.
3. Економічні інтереси як спонукальні мотиви поведінки політичних акторів.
4. Економічні основи політичної поведінки в Україні.

Теми есе:

1. Еволюція уявлень про економічні основи політичної поведінки.
2. Проблеми співвідношення економічних та політико-владних інтересів.
3. Аксиологія економічних інтересів в умовах глобальних криз.

Питання для самоконтролю

1. В чому суть економічного детермінізму?
2. Як пов'язана політична поведінка з економічними інтересами?
3. Розкрийте суть теорії «раціонального вибору».
4. Як рівень економічного розвитку впливає на особливості політичної поведінки?

1. Веймер Д. Аналіз політики: концепції і практики / Д. Веймер, Е. Вайнінг //пер. з англ. наук ред. О. Кілієвич. — К. : Вид-во Основи, 2000. — 654 с.

2. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б.Гаврилишин; упоряд. В.Рубцов. – Вид. 3-тє допов.- К.: ПУЛЬСАРИ, 2009.
3. Гіденс, Ентоні Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс, – К.: Альтерпрес, 2004.- 100 с. .
4. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура [Текст]; пер. с англ. / Д. Хелд, Д. Гольдблатт, Э. Макгрю, Дж. Перратон. – М.: Праксис, 2004. – 576 с
5. Дарендорф, Ральф У пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ ст./ Пер. з нім. А.Орган. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
6. Доцяк І.І. Соціально-економічні чинники політичної поведінки в умовах українських суспільних трансформацій / Вісник Прикарпатського університету. Політологія / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ: ЛК, Вип.9. – 2015. – С.10-15.

Тема 8. Політика та економіка в контексті глобалізаційних викликів

1. Глобалізація як процес всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації.
2. Теоретичні осмислення глобалізації.
3. Перспективи та виклики глобалізації для політико-економічних систем.
4. Україна в умовах глобалізаційних впливів.

Темі есе:

1. *Концепція «плинної модерності» З.Баумана.*
2. *Роль та місце національних держав у сучасних глобалізаційних процесах.*
3. *Економічні кризи та політичні конфлікти в умовах глобалізації.*

Питання для самоконтролю

1. В чому суть глобалізаційних змін?
2. Як глобалізація впливає на становище національної держави?
3. В чому виклики та ризики глобалізації по відношенню до системи політичних відносин?
4. Які переваги та загрози глобалізації?

1. Бауман, Зигмунд Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Зигмунд Бауман/ Пер. з англ. І. Андрущенко . – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 109 с.
2. Гіденс, Ентоні Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс, – К.: Альтерпрес, 2004.- 100 с. .
3. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура [Текст]; пер. с англ. / Д. Хелд, Д. Гольдблатт, Э. Макгрю, Дж. Перратон. – М.: Праксис, 2004. – 576 с
4. Дарендорф, Ральф У пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ ст./ Пер. з нім. А. Орган. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
5. Доцяк І.І. Глобалізаційні імперативи політико-економічної взаємодії / Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики [збірник тез доповідей (15 травня 2012 року, м.Київ) /за заг.ред. Н.О.Татаренко]. – К: Дипломатична академія України при МЗС України, 2012. – С. 48-50
6. Доцяк. Етнополітичні процеси на території Галичини в контексті глобалізації / Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2017 / 1 (87) (січень-лютий) - С.190-199.
7. Полубатко Н.С. Посилення ролі держави в умовах глобальної економічної кризи / Н.С.Полубатко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка). – К., 2010. – Випуск 94. Частина 1. – С.161-168.

Тестові завдання з курсу

1. Що виникло швидше в розвитку людства: економіка чи політика?

- а) економіка;
- б) політика;
- в) вони виникають одночасно, але існують окремо як паралельні явища;
- г) вони з'явилися одночасно і є взаємопов'язаними та взаємозалежними.

2. Коли вперше формується розуміння політики і економіки як окремих сфер суспільства?

- а) в епоху Нового часу;
- б) в період Античності;
- в) в епоху Середньовіччя;
- г) в умовах глобалізації.

3. На якому принципі базувалась концепція А.Сміта?

- а) домінування держави в економічних процесах;
- б) обмеження підприємництва;
- в) не втручання держави в економіку;
- г) обмеження вільної конкуренції.

4. Кейнсіанська модель державного регулювання економіки базується на концепції:

- а) ефективного попиту;
- б) ефективно пропозиції;
- в) регулювання грошової маси;
- г) регулювання підприємницької діяльності.

4. Який методологічний підхід найбільш повно відображає систему взаємодії політики та економіки?

- а) домінування політики;
- б) домінування економіки;
- в) взаємообумовленість та взаємозалежність;
- г) паралельне та відособлене співіснування.

5. До яких цілей економічної політики відносяться забезпечення добробуту, економічної свободи, соціальної справедливості ?

- а) глобальних;
- б) поточних;
- в) основних;
- г) тактичних.

6. В який історичний період глобалізація стає визначальною характеристикою світового розвитку?

- а) в епоху Нового часу;
- б) в період античності;

- в) в II половині XX ст.;
- г) в XIX ст.

7. Хто є автором концепції економічних порядків як основи економічної політики?

- а). Д. Кейнс;
- б) М.Фрідмен.
- в) А.Сміт;
- г) В.Ойкен.

8. До якої ідеологічної концепції відноситься позиція про політику як концентрований вираз економіки ?

- а) марксизму-ленінізму;
- б) лібералізму;
- в) соціал-утопізму;
- г) консерватизму.

9. Який із перелічених напрямків не пов'язаний з обмеженістю ринку?

- а) нерівномірність розвитку;
- б) фінансування суспільно значимих сфер;
- в) економічна диференціація;
- г).обмін товарами та послугами.

10. Хто з визначеного переліку не виступає суб'єктами ринкових відносин?

- а) держава;
- б) підприємства;
- в) політичні партії;
- г) приватні домогосподарства.

11. Регулювання грошової маси як основний метод впливу на економіку лежить в основі концепції:

1.Кейнсіанства; 2. Монетаризму; 3. Економіки пропозицій; 4.Теорії раціональних очікувань.

12.Концентрована діяльність політичних інститутів щодо цілеспрямованого керування функціональним розвитком економіки на макро- і мікрорівні з метою забезпечення загального добробуту в країні – це :

- 1. Економічна тактика; 2.Економічна стратегія; 3. Економічна політика;
- 4. Антимонопольне регулювання.

13. Хто розробив концепцію «невидимої руки» як основи функціонування ринку?

- 1. К.Маркс; 2. Д.Кейнс; 3.А.Сміт; 4. Д.Стігліц.

14. Який із перелічених методів державного регулювання економіки не відноситься до економічних (непрямих) ?

1. Бюджетна політика;
2. Регулювання норми позичкового процента;
3. Ліцензування діяльності.
4. Податкове регулювання.

15. Основою якої економічної концепції є положення щодо забезпечення ефективного попиту ?

1. Монетаризму;
2. Економіки раціональних очікувань;
3. Кейнсіанства ;
4. Меркантилізму .

16. Яка система сплати податків забезпечує перерозподіл доходів на користь малозабезпечених?

1. Регресивна;
2. Пропорційна ;
3. Прогресивна;
4. Відтермінована.

17. Який із перелічених інструментів не виступає засобом реалізації економічної політики?

1. Прямої дії;
2. Опосередкованої дії;
3. Окремі ;
4. Пролонговані .

18. Фундаментальна зміна світового порядку при якому національні межі втрачають своє первісне значення внаслідок розвитку високих технологій та масової культури – це :

1. Глобалізація;
2. Регіоналізація;
3. Інтернаціоналізація;
4. Індигенізація.

19. Який із перелічених напрямків не пов'язаний з обмеженістю ринку?

1. Нерівномірність розвитку;
2. Фінансування суспільно значимих сфер;
3. Економічна диференціація;
4. Обмін товарами та послугами.

20. Хто є автором концепції монетаризму в системі державного регулювання економіки?

1. Д. Кейнс;
2. М. Фрідмен.
3. А. Сміт;
4. Д. Стігліц.

21. Що з перелічених методів не відноситься до адміністративних (прямих) методів державного регулювання економіки?

1. Ліцензування діяльності;
2. Квотування ;
3. Митні тарифи ;
4. Облікова ставка національного банку.

22. Ким розроблена типологізація політико-економічних систем на основі політичної організації, економічних відносин та ціннісних орієнтацій у суспільстві ?

1. Е. Тофлером;
2. М. Кастельсом;
3. Д. Кейнсом;
4. Б. Гаврилишиним.

23. Хто є автором концепції «третьої хвилі» в системі суспільного розвитку?

1. Д.Кейнс; 2. М.Фрідмен. 3. Е.Тофлер; 4. Д.Стігліц.

24.Яка ідеологічна концепція визначає економічні причини основними у політичній поведінці соціуму?

1. Консерватизм; 2. Націоналізм ; 3. Марксизм ; 4. Соціал-демократія.

25. Хто є автором теорії «раціонального вибору»?

1. Д.Кейнс; 2. Е.Даунс. 3. А.Сміт; 4. Д.Стігліц.

Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента, що використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується обов'язково звітом про пророблену роботу. ІНДЗ обов'язково відображається у робочій навчальній програмі. До відома студентів доводяться зміст ІНДЗ, графік звітності по кожному ІНДЗ протягом вивчення дисципліни, кількість балів, можливих для одержання за результатами звітування щодо виконання ІНДЗ та ін.

Метою виконання ІНДЗ є закріплення теоретичних основ курсу «Політика і економіка» на прикладі дослідження важливих проблемних ситуацій з політичного життя світу й України із застосуванням методів системного аналізу політико-економічної взаємодії.

Теми індивідуальних завдань

1. Політична думка Античності та Середньовіччя про взаємозв'язок політики та економіки.
2. Суспільно-політична думка епохи Відродження про економічну основу суспільства.
3. Марксистська теорія та практика політико-економічних відносин
4. Теорія економічних порядків У.Ойкена.
5. Політичний діловий цикл. Теорія Нордхауса.
6. Кейнсіанська модель державного регулювання економіки.

7. Державне регулювання в країнах з перехідною економікою.
8. Суть фіскальної політики.
9. Особливість бюджетного регулювання.
10. Поняття та роль податків в регулюванні економіки
11. Фінансова політика України: проблеми ефективності.
12. Концепція монетаризму М.Фрідмена.
13. Суть, завдання та види грошової реформи
14. Глобалізація та міжнародні економічні відносини.
15. Економічна безпека як основа національної безпеки держави.
16. Економічна еліта в структурі правлячої еліти.
17. Політичний капітал як наукова категорія.
18. Економічні функції держави.
19. Взаємозалежність типу політичного режиму та рівня економічного розвитку.
20. Роль регіональних еліт в економічному розвитку України.
21. Відображення в економіці рис демократичних та авторитарних режимів.
22. Порівняльний аналіз сучасних економічних систем.
23. Особливості трансформаційних економічних систем.
24. Економічна теорія демократії.
25. Суть та особливості командно-адміністративної системи.
26. Політичні передумови для проведення економічних реформ.
27. Економічні концепції у виборчих програмах політичних партій у виборах до Верховної Ради України 2014 року.
28. Економічна складова у виборчих програмах претендентів на посаду Президента України у 2019 році.
29. Політичний популізм через призму економічних концепцій.
30. Економічний націоналізм: суть, підходи та перспективи.

Програмові вимоги з курсу „Політика і економіка.”

1. Суспільство та його основні системи.
2. Співвідношення політики та економіки: концептуальні засади.
3. Політична думка Античності та Середньовіччя про політику та економіку.
4. Епоха Нового часу: суттєва зміна підходів щодо взаємозв'язку політики та економіки.
5. Марксистська концепція економічного детермінізму.
6. Сучасна політична наука про взаємозалежність політики та економіки.
7. Сутність, принципи та складові економічної політики.
8. Стратегічні концепції економічної політики.
9. Теорія економічних порядків У.Ойкена.
10. Політичний діловий цикл. Теорія Нордхауса.
11. Теорія раціонального вибору в економічній політиці.
12. Система цілей економічної політики
13. Механізм реалізації економічної політики.
14. Необхідність і межі державного регулювання економіки.
15. Теоретичні моделі державного регулювання. Класична школа.
16. Дж. Кейнс та неокейнсіанство.
17. Монетаристська концепція державного регулювання.
18. Альтернативні моделі державного регулювання. Економіка пропозиції та теорія раціональних очікувань.
19. Методи державного регулювання економіки.
20. Державне регулювання економіки в Україні.
21. Суть та мета грошово-кредитного регулювання економіки.
22. Операції на відкритому ринку.
23. Зміна рівня мінімальної резервної норми.
24. Визначення рівня облікової ставки.
25. Грошово-кредитне регулювання в Україні.
26. Бюджетно-податкова(фіскальна політика).
27. Державний бюджет як інструмент державного регулювання економіки.
28. Податки та їх регулююча роль в економіці. Крива Лафера.
29. Бюджетно-податкова політика в Україні.
30. Міжнародна торгівля в системі міжнародних економічних відносин.
31. Валютне регулювання в системі зовнішньоекономічної політики.

32. Міжнародні фінансові установи та їх роль в регулюванні міжнародних економічних відносин.
33. Ефективність зовнішньоекономічних відносин. Торгівельний та платіжний баланс.
34. Економічні доктрини лібералізму та неолібералізму
35. Економічна концепція консерватизму.
36. Соціал-демократична модель функціонування економіки.
37. Економічна доктрина націоналізму.
38. Технократична теорія Т.Веблена і Дж. Гелбрейта.
39. Постіндустріальне суспільство Д.Белла.
40. «Третя хвиля» Е.Тоффлера.
41. Концепція «інформаційного суспільства» Й.Масуди та М.Кастельса.
42. Типологізація політико-економічних систем Б.Гаврилишина.
43. Економічна безпека як основа національної безпеки держави.
44. Економічна еліта в Україні та її вплив на економічний розвиток.
45. Економічні функції держави.
46. Взаємозалежність типу політичного режиму та рівня економічного розвитку.
47. Роль регіональних еліт в економічному розвитку України.
48. Відображення в економіці рис демократичних та авторитарних режимів.
49. Порівняльний аналіз сучасних економічних систем.
50. Особливості трансформаційних економічних систем.

Список рекомендованої літератури по курсу

1. Бауман, Зигмунд Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Зигмунд Бауман/ Пер. з англ. І.Андрущенко . – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 109 с.
2. Веймер Д. Аналіз політики: концепції і практики / Д. Веймер, Е. Вайнінг //пер. з англ. наук ред. О. Кілієвич. — К. : Вид-во Основи, 2000. — 654 с.
3. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б.Гаврилишин; упоряд.В.Рубцов. – Вид. 3-тє допов.- К.: ПУЛЬСАРИ, 2009.
4. Гіденс, Ентоні Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс,– К.: Альтерпрес, 2004.- 100 с. .
5. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура [Текст]; пер. с англ. / Д. Хелд,Д. Гольдблатт, Э. Макгрю, Дж. Перратон. – М.: Праксис, 2004. – 576 с
6. Дарендорф, Ральф У пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ ст./ Пер. з нім. А.Орган. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
7. Доцяк І.І. Соціально-економічні чинники політичної поведінки в умовах українських суспільних трансформацій / Вісник Прикарпатського університету. Політологія / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ: ЛІК, Вип.9. – 2015. – С.10-15.
8. Доцяк І.І. Теоретичні моделі ефективності політико-економічних систем / Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано- Франківськ, 12-13 жовтня 2017 р.). – Івано-Франківськ, 2017.- с..29 – 32.
9. Економічна політика: Навч. посіб. / О.О.Беляєв (кер. кол.авт.), А..С.Бєбєло, М.І.Діба та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 288 с.
10. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процентов и денег / Джорж М.Кейнс — М., 1987. – 320 с.
11. Коновалов В.Н. Экономика и политика. /В.Н.Коновалов – Ростов н/Д.: Изд-во Рост. Ун-та, 1995. – 208 с.
12. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред..І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 789 с.
13. Ласло Эрвин. Век бифуркации. Постигание изменяющегося мира [Электронный ресурс] –Режим доступа: <http://scilance.com/library/book/8618>
14. Марш П. Новая промышленная революция. Потребители, глобализация и конец массового производства / П. Марш. — М. : Изд-во Ин-та Гайдара, 2015. — 420 с.
15. Наталіна Н. Політичний капітал як наукова категорія/ Н.Наталіна//

- Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Вип. 7-8. - Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла». - 2007. - С.95- 101.
16. Ойкен В. Основные принципы экономической политики./ В. Ойкен– М.: Прогресс, 1995. – 260 с.
 17. Олсон, Менкур Влада і процвітання. Подолання комуністичних і капіталістичних диктатур/ Менкур Олсон /Пер. з англ. А.Іщенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 174 с.
 18. Політологія. / Ф.Кирилюк, Політологія. Навчально-методичний комплекс: підручник.- К., 2004. – 560 с.
 19. Полубатко Н.С. Посилення ролі держави в умовах глобальної економічної кризи / Н.С.Полубатко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка). – К., 2010. – Випуск 94. Частина 1. – С.161-168.
 20. Рейтерович І. В. Роль бізнес-еліти у політичних процесах в державах перехідного типу // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2008. – Вип. 12. – 380 с. – С. 88–95.
 21. Розанвалон, П'єр Утопічний соціалізм. Історія ідеї ринку/ П'єр Розанвалон / Пер. з фр. Є. Марічева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. -246 с.
 22. Стулова І.М. Економіка і політика: можливі напрямки дослідження взаємозв'язків // Актуальні проблеми політики: Зб. наук. пр. – Одеса: Юридична література, 2001. – Вип.10-11 С. 487-492.
 23. Стулова І.М. Принципи економічного підходу до вивчення політики // Людина і політика. – 2001. – № 6. – С. 58-63.
 24. Телешун С., Рейтерович І. Політико-економічні інтереси «груп впливу» та «лобізм по-українськи» (окремі аспекти) / С. О. Телешун, І. В. Рейтерович // Право України. – 2008. – № 3. – С. 105–110.
 25. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку / Френсіс Фукуяма /Пер. з англ. В.Дмитрука - Львів: Кальварія, 2005. – 380 с.
 26. Шумпетер Й. А. Капіталізм, соціалізм и демократія / Й. А. Шумпетер. —М. : Экономика, 1995. — 540 с.

Короткий словник економічних термінів

Автоматична фіскальна політика – політика, яка передбачає, що сума податкових поступлень в бюджет змінюється без спеціальних державних рішень завдяки дії монтованих стабілізаторів.

Адміністративна (планова) економічна система базується на державній, або так званій суспільній власності на засоби і результати виробництва, для неї притаманні виключно державні методи регулювання економіки.

Адміністративна монополія – монополія, що створена державою, або виникла з державного дозволу.

Антимонопольна політика – політика, спрямована на обмеження та регулювання монопольних утворень.

Антимонопольне законодавство – юридичні закони, що визначають поведінку монопольних утворень, норми їх державного регулювання, санкції щодо порушників.

Банк – фінансовий інститут, що акумулює грошові кошти та інші нагромадження (золоті запаси, цінні папери тощо), надає кредити, здійснює грошові розрахунки, випуск в обіг грошей та цінних паперів, операції з золотом та інші функції.

Банківська система – сукупність фінансових установ грошового ринку (що займаються банківською діяльністю) у їх взаємозв'язку і взаємодії, діяльність яких законодавчо визначена. В Україні сформувалась дворівнева банківська система.

Бюджет – фінансовий план (кошторис) утворення та використання грошових фондів.

Бюджетна система – сукупність всіх бюджетів, створених в державі на різних рівнях державних структур влади і управління.

Бюджетний дефіцит – перевищення видатків з державного бюджету над надходженнями до нього.

Бюджетний надлишок (профіцит) – перевищення надходжень до державного бюджету над його видатками.

ВВП (Валовий Внутрішній Продукт) – визначають як сумарну ринкову вартість всіх кінцевих товарів та послуг, вироблених у країні за рік.

ВНП (Валовий Національний Продукт) одержимо якщо до показника ВВП добавимо різницю між надходженнями від факторів виробництва (факторними доходами) з-за кордону та факторними доходами, які отримали закордонні інвестори в країні.

Валюта – це грошова одиниця кожної країни та грошові одиниці іноземних держав, які можна використовувати у внутрішніх та міжнародних розрахунках.

Валютний курс – це ціна національної валюти, виражена в грошових одиницях інших країн.

Вільна торгівля – відсутність штучних, введених урядом бартерів на

шляху торгів між; окремими особами і фірмами різних країн.

Власність – це сукупність відносин між людьми з приводу привласнення ними об'єктів власності, в першу чергу засобів виробництва, які породжують право володіння, користування й розпорядження цими об'єктами та результатами їх функціонування.

Генеральна угода з мита і торгівлі (ГАТТ) – міжнародна угода досягнута в 1947р. між 23 державами, згідно з якою кожна з них погодилася забезпечити іншим рівний і недискримінаційний режим торгівлі, скорочувати ставки мита на основі багатосторонніх домовленостей і з часом усунути імпорتنі квоти. Тепер кількість держав, що підписали цю угоду, значно зросла. Зауважимо, що ця організація зараз є складовою частиною Світової Організації Торгівлі (СОТ).

Глобалізація світової економіки – процес посилення взаємозалежності економічних агентів до такого ступеня, коли дії одного з них впливають на інтереси всіх інших, тобто приймають глобальний характер і одночасно впливають на процеси і явища в інших сферах. Логічне продовження інтернаціоналізму.

Гроші – особливий товар, який є загальним еквівалентом (рівноцінністю) при обміні товарів, їхньою формою вартості.

Державне регулювання економіки – це система державних заходів, спрямованих на забезпечення нормального процесу суспільного відтворення, і сприятливих умов для функціонування народного господарства.

Дискреційна фіскальна політика – свідоме регулювання урядовими доходами і витратами, яке здійснюється на підставі державних рішень (парламенту, уряду) з метою цілеспрямованого впливу на реальний обсяг виробництва, зайнятість, інфляцію, економічне зростання.

Довготермінове державне регулювання здійснюється у формі економічного програмування або прогнозування розвитку народного господарства загалом чи окремих сфер, регіонів, галузей. З цією метою формують конкретні цілі, визначають порядок їх досягнення, встановлюють відповідальність певних органів за їх виконання, виділяють необхідні кошти та визначають порядок фінансування, здійснюють поточний контроль за їх виконанням. При використанні такого способу державного регулювання економіки, як планування, його формами виступають індикативне (рекомендаційне, необов'язкове для виконання) і директивне (обов'язкове для виконання) планування.

Економіка – найважливіша сфера життя, в якій на основі використання різноманітних ресурсів здійснюється виробництво, обмін, розподіл та споживання продуктів людської діяльності, формується і постійно розвивається система продуктивних сил і економічних відносин, якими управляють різні типи економічних законів.

Економічна інтеграція – процес зближення і поступового об'єднання національних економічних систем, сучасна найрозвиненіша форма інтернаціоналізації господарського життя.

Економічна категорія – наукове поняття, яке характеризує окремі сторони економічного явища; абстракція, теоретичний вираз, мислені форми реально існуючих економічних систем.

Економічна модель – спрощена картина реальної дійсності, абстрактне узагальнення.

Економічна політика – це вплив держави (уряду) на економічну поведінку людей для досягнення певної мети. Мета, або цілі економічної політики держави визначаються характером економічної системи.

Економічна система – це сукупність організованих елементів, підсистем виробництва, обміну, споживання і регулювання та зв'язків між ними, об'єднаних спільною метою.

Економічний суверенітет України – власність українського народу на своє національне багатство, на основі якого уповноважені ним органи влади самостійно здійснюють регулювання економіки та зовнішньоекономічної діяльності.

Економічні відносини – відносини і зв'язки між людьми, що виникають у процесі суспільного виробництва, розподілу, обміну і споживання.

Економічні закони – внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між протилежними сторонами, властивостями, ступенями розвитку явищ і процесів економічного життя, при яких (зв'язках) відбувається зародження, функціонування і перехід даної суперечності в її більш розвинуті форми

Економічні інтереси – усвідомлені економічні потреби окремих людей, трудових колективів, соціальних верств, груп і класів.

Економічний цикл – це періоди піднесення та спаду рівня економічної активності протягом декількох років.

Економічно-активне населення – це така частина населення країни, яку обраховують так: з усього населення відняти: 1) особи, що вибули з працездатного віку (пенсіонери) і особи, що не досягли працездатного віку (діти), 2) особи, що тимчасово вибули з тимчасової робочої сили: а) військовослужбовці строкової служби, б) особи, що позбавлені волі, в) особи, що знаходяться на примусовому лікуванні, г) студенти, 3) інваліди, 4) самозайняте населення (домогосподині, торговці на ринках).

Застійне безробіття зумовлене тривалою відсутністю роботи. Це призводить до того, що деякі люди втрачають кваліфікацію і навіть бажання регулярно працювати. Вони живуть за рахунок випадкових заробітків чи допомоги інших людей або благодійних організацій.

Зовнішній борг – заборгованість держави іноземним громадянам, фірмам та інституціям.

Зовнішньоторговельний дефіцит – сума, на яку імпорт товарів в країну перевищує їх експорт з країни.

Змішана економічна система (ринково-державна або державно-ринкова) базується на поєднанні державної і приватної власності, та державні та ринкові механізми регулювання.

Зона вільної торгівлі – преференційна торгівля, в межах якої підтримується вільна від митних і кількісних обмежень торгівля товарами.

Інструменти державного регулювання – регулювання податкових ставок, процентних ставок по кредитах комерційних банків, інвестицій у виробничу і соціальну інфраструктуру, державні закупівлі, регулювання грошової маси, державне програмування економіки, державне регулювання інтеграційних процесів.

Інтеграція – поступове зближення та об'єднання економічних суб'єктів у процесі їх взаємодії (взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозбагачення та ін.).

Інфляція (від лат. inflation – розбухання) – це зростання загального рівня цін унаслідок перевищення кількості грошей в обігу порівняно із сумою товарних цін.

Інформація – включає спектр нематеріальних, але обов'язкових умов сучасного виробництва: технічну інформацію, програмне забезпечення, тощо.

Кейнсіанство – без активного втручання держави в економіку капіталістичний лад не може існувати. Кейнс обґрунтував необхідність державного регулювання сукупного попиту і сукупної пропозиції за допомогою фінансово-кредитних важелів, зокрема – збільшення державних інвестицій, зниження відсоткової ставки під час кризи тощо.

Кінцевий продукт – це частина валового внутрішнього продукту, що остаточно виходить за межі поточного виробництва і використовується для споживання, нагромадження, експорту, а також для заміщення витрачених засобів виробництва.

Класична політекономія – представники стверджували, що джерелом багатства є не обмін, а вся сфера матеріального виробництва. Започаткували теорію трудової вартості, згідно з якою людська діяльність у виробничій сфері є джерелом багатства країни. Предметом економічної теорії вважали відносини між людьми у цій сфері. Поставили проблему економічних законів: їх об'єктивного характеру, необхідності використання у господарській практиці та політиці. Виступали проти політики протекціонізму, за вільну конкуренцію. За активне втручання держави в економіку (здебільшого як "нічного сторожа" – захисника приватної власності, вільної конкуренції, суб'єкта, що створює загальні умови виробництва (розвиває освіту, будує дороги тощо)).

Комерційні банки – фінансово-кредитний інститут акціонерного типу, які виконують базові функції та операції для юридичних і фізичних осіб з метою привласнення прибутків.

Конкуренція – це суперництво між виробниками за можливість краще реалізувати свої економічні інтереси.

Короткотермінове державне регулювання передбачає комплекс антициклічних та антикризових заходів держави, зокрема зміни відсоткової ставки, надання державних субсидій та ін.

Кредит – це форма надання грошових ресурсів для їх різноманітного і законного використання на основі мобілізації вільних коштів держави, підприємств і населення за умови їх повернення та сплати позички.

Кредитна система – сукупність кредитних відносин і кредитних інститутів, які впроваджують різноманітні форми кредиту й методи кредитування.

Методи державного регулювання: податкова політика; державне стимулювання науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР), або науково-технічна політика; активна амортизаційна політика; кредитно-грошова політика; структурна або промислова політика.

Міжнародні економічні відносини – одна із сфер системи міжнародних відносин, виникли як результат поступової економічної інтернаціоналізації й транснаціоналізації виробництва, формування єдиної економічної основи цивілізації. Водночас на них відчутно впливає становлення й розвиток націй і суверенних держав. Господарське життя є складною сукупністю національних, міжнаціональних і міжнародних процесів.

Міжнародні економічні організації – сукупність міжнародних, міжурядових та неурядових установ та організацій, створених для налагодження і розвитку економічного і політичного співробітництва, регулювання світогосподарських зв'язків, стабільного розвитку світової економіки на основі руху капіталів та дотримання принципів міжнародного права (ООН, МВФ, МБРР, СОТ та ін.).

Монетаризм – американський економіст М. Фрідмен (народився у 1912) стверджує, що державне регулювання економіки повинно обмежуватися контролем над грошовою масою, кількістю грошей в обігу.

Монетарне, або грошове правило – правило за яким пропозиція грошей повинна щорічно збільшуватися однаковим темпом, який відповідає потенційному темпу зростання реального валового внутрішнього продукту; пропозиція грошей повинна стабільно зростати темпом від 3 до 5 % за рік.

Монополія – окремі великі підприємства або об'єднання кількох підприємств, які виробляють абсолютну кількість продукції певного виду і тому впливають на процес ціноутворення, привласнюють монопольні прибутки.

Монополістична конкуренція – ринкова ситуація, коли в галузі існують багато фірм, що виробляють диференційовану продукцію, внаслідок чого володіють певною монопольною владою.

Недосконала конкуренція – такий стан ринку, за якого певні продавці або покупці можуть здійснювати вплив на ринкову ціну.

Номинальна процентна ставка – норма процента, виражена в грошах за їх поточною купівельною спроможністю (нескорегована на інфляцію).

Облікова (дисконтна) ставка – процентна ставка, що встановлюється Центральним банком по позиках, які він надає комерційним банкам.

Обов'язкові резерви (депозити) – мінімальна сума, яку депозитна інституція повинна тримати як вклади у Центральному банку або як готівку в касі.

Олігополія – стан економіки, коли в галузі є незначна кількість виробників, що найчастіше домовляються між собою.

Операції комерційних банків: пасивні операції – операції за

допомогою яких банки акумулюють ресурси для здійснення активних операцій. До пасивних операцій відносять: статутний фонд, залучення вкладів (депозити), одержання кредитів від інших банків, емісія банківських і ощадних облігацій; **активні операції** – це позики. До них відносять: кредити, здійснення гарантійних операцій по платежах; **комісійно-посередницькі** – виконання операцій за дорученням клієнтів на комісійних засадах, тобто за винагороду (інкасові, трастові та перевідні операції).

Опосередкована форма державного регулювання економіки здійснюється шляхом планування, прогнозування, фінансування, бюджетного регулювання, системи оподаткування, кредитування, грошової політики, політики прискореної амортизації, цінової, промислової, інвестиційної політики, обліку і контролю.

Перехідна економічна система – це різновид змішаної в період трансформації економічної системи з одного в інший функціональний чи функціонально-історичний тип. Характерна для постсоціалістичних країн, які вирішують загальні питання: роздержавлення економіки, приватизація власності, створення ринкової інфраструктури, структурної перебудови економіки.

Перехідні економічні системи – це такі національні економічні системи, які перебувають на перехідному етапі від одного якісного стану до іншого. За своїм характером, ці економічні системи слід трактувати як змішані, оскільки вони у своїй внутрішній структурі ще зберігають значний вміст механізмів пні інституцій старої економічної системи, але поступово набирають рис та ознак тієї нової системи, до повної трансформації у яку просувається перехідна економічна система. Перехідними на сьогодні можна вважати економіки країн СНД та Східної Європи, в тому числі Україну. Централізований (адміністративний, державно–монополістичний) механізм регулювання економічних процесів – це наказова економіка, де втручання держави пряме і детальне, а її приписи – імперативні. Держава діє тоталітарно: визначає завдання економіки, засоби і строки їх виконання. Ринки існують номінально, розподіл регулюється державою.

Підприємництво – це особливий вид економічної активності (під який ми розуміємо доцільну діяльність, спрямовану на одержання прибутку), що заснована на самостійній ініціативі, відповідальності та інноваційній підприємницькій ідеї (організаційно-господарське новаторство на основі використання нових можливостей).

Платіжний баланс країни – зведений баланс операцій, що відбувались між окремими особами, фірмами і урядом однієї країни, з тими ж представниками всіх інших країн протягом року.

Повна зайнятість – це використання всіх наявних для виробництва ресурсів.

Податки – обов'язкові платежі, які здійснюють фізичні та юридичні особи у центральній та місцевий бюджети відповідно до чинного законодавства; фінансові відносини між: державою та платником податків з метою створення централізованого фонду грошових коштів, необхідних для

виконання державою її функцій.

Податки прями – стягуються безпосередньо з фізичних та юридичних осіб.

Податки непрями – це податки, сума яких переноситься на вартість виробленої продукції і стягується неявно із споживачів при купівлі ними цих товарів і послуг.

Податкова система – сукупність всіх видів податків, механізмів та установ і їх виконання.

Політика дорогих грошей – політика центрального банку з обмеження і зменшення пропозиції, грошей та підвищення процентних ставок. Ця політика має своїм наслідком уповільнення зростання обсягу реального ВВП, зменшення інфляції і підвищення курсу валюти країни.

Політика дешевих грошей – політика центрального банку зі збільшення пропозиції грошей, щоб зменшити процентні ставки. Метою такої політики є збільшення інвестицій, і, отже, збільшення ВВП.

Попит – це кількість товарів і послуг, які готові придбати споживачі за даною ціною в даний момент часу.

Посткейнсіанство – представники виступають за активізацію процесів перерозподілу національного доходу, збільшення соціальних виплат, за довгострокове регулювання економіки у формі національного планування та інші ідеї. Розглядають теорію Кейнса лише як елемент нової системи економічних поглядів, поряд з поглядами представників інституційного напрямку (теорії ринків та ціноутворення), з деякими положеннями К.Маркса з проблем відтворення при капіталізмі.

Потреби – це внутрішні спонукальні мотиви діяльності людини; відчуття необхідності в певних товарах чи послугах.

Приватизація – відчуження майна, що перебуває в державній та комунальній власності, на користь фізичних і недержавних юридичних осіб. Може здійснюватись шляхом: продажу об'єктів на аукціоні, за конкурсом, на фондовій біржі та іншим способами, що передбачають конкуренцію покупців.

Природна монополія – монополія, що існує в галузях, які найкраще функціонують за умови існування одного підприємства.

Приховане безробіття особливо характерне для сільського населення. Його назва зумовлена тим, що воно приховується ілюзорною зайнятістю в сільському господарстві. Приховане безробіття існує і в містах. Воно приховується тим, що працівники мають неповний робочий день або перебувають у неоплачуваній відпустці.

Продуктивні сили – система факторів виробництва, яка забезпечує перетворення речовин природи відповідно до потреб людей, створює матеріальні і духовні блага і визначає зростання продуктивності суспільної праці.

Пропозиція – це кількість товарів і послуг, які готові запропонувати виробники, або продавці за даною ціною в даний момент часу.

Пряма форма державного регулювання економіки здійснюється

шляхом поширення державної власності (на засоби виробництва, частину національного доходу, фінансово-кредитні інститути) управління державними підприємствами, а також з допомогою законотворчої та адміністративної діяльності. Поширення державної власності на засоби виробництва відбувається шляхом будівництва нових державних об'єктів, націоналізації збиткових підприємств, купівлі акцій колективних капіталістичних підприємств та ін.

Ревальвация – збільшення офіційної ціни грошової одиниці країни у грошових одиницях інших країн.

Ринок – система товарно-грошових відносин, що виникають між покупцем і продавцем, яка включає механізм вільного ціноутворення, вільне підприємництво, що здійснюється на основі економічної самостійності, рівноправності та конкуренції суб'єктів господарювання у боротьбі за споживача, функціонування ринку підпорядковується законам товарного виробництва – закону вартості, попиту і пропозиції та закону конкуренції.

Ринкова економічна система – економічна система, що базується на індивідуальних формах приватної власності, вільній грі ринкових сил (вільній конкуренції, вільному ціноутворенню, стихійному переливу капіталу тощо).

Світове господарство (світова економіка) – це система взаємопов'язаних та взаємозалежних національних економік, що базуються на міжнародному поділі праці.

Світова організація торгівлі (СОТ) – організація, заснована в 1994 році Генеральною угодою з мита і торгівлі (ГАТТ) з метою нагляду за використанням Уругвайського раунду і розв'язання суперечностей, що виникають в ході його реалізації.

Соціальна ринкова економіка – це метод соціальної політики, який поєднує у собі принцип свободи на ринку з принципом соціального урівнювання.

Технологічне безробіття іноді ще називають **структурним**. Воно зумовлене науково-технічним прогресом, який призводить до відмирання деяких професій, водночас з'являються нові. Отже, змінюється структура виробничих кадрів. Технологічне безробіття має примусовий характер, часто потребує додаткового навчання.

Трансфертні платежі – передача державою грошових сум з одних рук в інші з метою вирівнювання грошових доходів тих груп громадян, що суттєво відрізняються за майновим статусом та рівнем доходів.

Фактори виробництва – будь-які елементи процесу виробництва, які впливають на нього, визначають його результати та ефективність; у вузькому розумінні – це продуктивні сили суспільства. До факторів виробництва належать земля, праця, капітал, підприємницькі здібності та інформація, що використовуються у виробництві товарів та послуг.

Фінанси – система грошових відносин, які опосередковують утворення, розподіл і використання фондів грошових коштів у процесі розподілу і перерозподілу ВВП і національного доходу з метою задоволення суспільних інтересів і потреб. З точки зору речового змісту, це певні суми грошей,

цінних паперів (або певні грошові фонди), які мають чітко виражені шляхи формування, розподілу і використання. Фінанси – це власні грошові фонди суб'єктів економічного життя.

Фінансові відносини – економічні відносини, що відображають рух вартості від одного суб'єкта до іншого, характеризують обмінні, розподільні і перерозподільні процеси і проявляються у грошових потоках. Фінансові ресурси – фонди грошових засобів, що формуються суб'єктами господарювання, державою, населенням і використовуються для розширеного виробництва, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних потреб, як витрати на оборону й державне управління тощо.

Фіскальна політика – політика в оподаткуванні і регулюванні обсягів та структури урядових видатків з метою впливу на економіку.

Фрикційне безробіття пов'язане з тим, що людина звільняється з роботи внаслідок переїзду на інше місце проживання, незадоволення попередньою роботою, зміни спеціальності (наприклад, працівник без відриву від виробництва закінчив навчальний заклад, здобув нову професію), переходу на іншу роботу з кращими умовами і вищою заробітною платою.

Центральний банк (в Україні НБУ) – особлива фінансово-кредитна установа, якій державою надано право монопольного випуску банкнот, регулювання грошового обігу, кредиту і валютного курсу, зберігання золотовалютних резервів держави.

Циклічне безробіття виникає внаслідок спаду виробництва, тобто зумовлене кризою надвиробництва. Під час цієї фази багато підприємств припиняють свою роботу, а штат працівників скорочується. Особливістю такого безробіття є те, що воно зазнає циклічного розвитку: через певні проміжки часу спади замінюються піднесенням.

Чиста (досконала) конкуренція – тип ринку, який характеризується наявністю безлічі продавців, товар стандартизований, впливу на ціну якого індивідуальний продавець не має; вступ на ринок вільний.

Чиста монополія – стан, коли в галузі є лише один виробник, який одноосібно визначає обсяги виробництва і ціни; відсутні замітники товару; існують перешкоди для входження на цей ринок.

Навчально-методичне видання

Ігор Доцяк

Політика та економіка: *Навчально-методичний посібник для студентів.
Напрямок підготовки 052 «Політологія».*

В авторській редакції.

Підписано до друку 10.09.2018. Формат 60X 84
Папір офсетний. Гарнітура Antigua PSCyr/
Умовн. Друк. Арк. 2,2. Наклад 100 прим. Зам 117.

Видавничо-дизайнерський відділ
Центру інформаційних технологій
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
76015, м.Івано-Франківськ, вул. Степана Бандери, 1,
Свідоцтво про внесення до Держ. реєстру
Від 12.12.2006 серія ДК №2718

Друк : підприємець Голіней О.М.
76008, Україна, м.Івано-Франківськ, вул.Галицька, 128,
Тел: +38 050 540 30 64